

Розділ 1

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 94(477)+336.71"1991–2005"

СЕРГІЙ АЛЕКСЕЄВ

м. Краматорськ
aleks.s.v@bk.ru

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ У 1991–2005 рр. : ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Проведення економічних реформ в перехідний період та розвиток банківської системи ринкового типу відбувалися в Україні в умовах світової глобалізації та міжнародної інтеграції. Наслідком впливу цих процесів стало входження іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок. У статті розглянуті основні соціально-економічні, політичні, правові та інші передумови і фактори, що впливали на процес входження іноземного капіталу в банківську систему України у 1991–2005 роках. З історичної точки зору проаналізовані основні етапи, причини, цілі, тенденції та наслідки проникнення іноземного капіталу у банківську сферу України. Розглянуті основні проблеми державного нормативно-правового регулювання іноземного капіталу в банківській системі. У висновках підкреслено, що входження іноземного капіталу в банківську систему характеризувалося протирічними тенденціями: поглибленням економічної інтеграції України з розвинутими країнами, розвитком конкуренції в банківській сфері, збільшенням обсягів кредитних ресурсів. Разом з тим, цілі й особливості діяльності банків з іноземним капіталом в Україні не завжди збігалися з національними економічними інтересами.

Ключові слова: Україна, перехідний період, ринкові реформи, глобалізація, банківська система, іноземний капітал, банківське законодавство.

Загальновідомо, що у 90-х роках ХХ ст. у світовій економіці посилювалися процеси глобалізації та міжнародної інтеграції. Характерними ознаками прояву цих процесів у сфері фінансових відносин стало входження іноземного капіталу в національні фінансові ринки й посилення його впливу на розвиток національних фінансових систем. В Україні наслідком впливу глобалізації стало входження іноземних банків на вітчизняний фінансовий ринок.

Численні дослідження показали, що опанування національних фінансових ринків іноземними банками відбувалося в різних країнах світу, але найінтенсивніше – у країнах із перехідною економікою. При цьому, як правило, зберігався одновекторний напрям руху капіталів – від розвинутих держав до таких, що розвиваються. До цієї групи країн відносилися, звичайно, і Україна.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. іноземні банки достатньо інтенсивно та швидко опанували український фінансовий ринок. Тому проблема входження іноземного капіталу на український ринок банківських послуг і його вплив на діяльність вітчизняних банків була і залишається актуальною і потребує подальшого дослідження.

В перехідний до ринку період, банківська система України однією з перших відчула процес прискорення інтеграції шляхом розширення присутності у ній іноземного капіталу, тому важливо, з історичної точки зору, об'єктивно визначити місце і роль іноземних банків у становленні вітчизняної банківської системи.

Але при цьому зазначимо, що, можливо, через значну складність та протирічність цього процесу, проблема входження іноземного капіталу у банківську систему України в

перехідний до ринку період поки що не користується популярністю серед дослідників новітньої історії України і залишається малодослідженою.

Проте вже набутий в Україні практичний досвід з формування банківської системи в умовах присутності іноземного капіталу протягом 1991–2005 рр. знайшов певне висвітлення в публікаціях державних службовців, фахівців з банківської справи, науковців, економістів тощо.

Тут варто вказати, перш за все, на наукові праці Л. В. Кузнецової, Р. В. Корнилюка, І. Б. Івасів, О. М. Диби [1; 5], в яких аналізуються вплив глобалізаційних процесів на розвиток банківської системи України, входження іноземного капіталу у банківську сферу України, регулювання участі іноземних інвесторів у банківській системі країни.

Загальні методологічні аспекти становлення та розвитку банківської системи України в контексті присутності іноземного капіталу, проблеми входження або залучення іноземного капіталу в банківський сектор країни розглядаються у наукових працях Ж. В. Гарбар, В. М. Геєць, М. А. Козоріз, О. О. Чуб, Н. М. Шелудько [2; 3; 4; 13; 14; 15] та інших авторів.

І все ж таки, остаточно нез'ясованим залишається вплив соціально-економічних та політичних процесів, що відбувалися в Україні з початку її незалежності на входження іноземного капіталу у банківську систему країни. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне продовжити вивчення зазначеної проблеми з точки зору сучасного розуміння ситуації.

У пропонованій статті ми поставили за мету з історичної точки зору проаналізувати соціально-економічні, політичні, правові та інші фактори, що впливали на процес входження іноземного капіталу в банківську систему України. Це дасть нам можливість визначитись у питаннях про причини, цілі, тенденції, особливості та наслідки проникнення іноземного капіталу у банківську сферу України в перехідний до ринку період.

Починаючи безпосереднє висвітлення цієї проблеми, зауважимо, що перші представництва іноземних банків з'явилися в Україні ще у 1990 році. Привабливість українського

фінансового ринку для іноземного капіталу у той час була зумовлена, перш за все, практичною відсутністю вітчизняного ринку банківських послуг і, як наслідок, можливістю отримання ринкових переваг. Але характерною особливістю початкового етапу існування представництв іноземних банків в Україні було запровадження багатьох обмежень їх діяльності з боку держави: максимальний розмір частки одного іноземного інвестора у банку становив 35%; створювати дочірні банки в Україні мали право тільки найбільш потужні банки-нерезиденти.

Зі здобуттям незалежності у 1991 р. і прийняттям рішення про ринкові реформи перед Україною відкрилися широкі можливості щодо залучення іноземного капіталу до вітчизняної банківської системи.

Отже, перший етап (1991–1995 рр.) входження іноземного капіталу до банківської системи України розпочався у 1991 р. На початку цього етапу іноземним інвесторам було ще важко подолати стереотипи, які склалися в пострадянській Україні. Але бажання побудувати країну з ринковою економікою підштовхувало політичні кола України до поживлення дискусії щодо необхідності допуску іноземного капіталу на внутрішній ринок банківських послуг, що почав формуватися. У 1991 р. уряд дозволив створювати філії іноземних банків на території України. Але недостатня розвиненість механізмів банківського регулювання після здобуття Україною незалежності призвела до того, що діяльність іноземних банків у той час мала переважно спекулятивний характер. Саме в цей період спостерігався приплив іноземного спекулятивного капіталу з Росії, Прибалтики, Франції та офшорних зон. Так, у 1993 р. на українському фінансовому ринку з'явився великий банк зі 100-відсотковим французьким капіталом – «Креді Ліоне Україна». До речі, історія присутності цієї банківської установи на вітчизняному ринку банківських послуг бере свої витoki ще на початку ХХ ст., коли банк під назвою «Ліонський кредит» здійснював свої операції в Російській імперії. Але після Жовтневого перевороту 1917 р. його філії у Москві, Санкт-Петербурзі, Одесі були націоналізовані більшовиками [7, 18].

Зазначимо, що на початку 1990-х років філії банків Латвії, Росії та Франції діяли із порушеннями чинного законодавства та сприяли вивезенню капіталу за межі України. Ці банки завдавали шкоди економіці країни через валютні спекуляції та нелегальний вивід національного капіталу. З метою протидії цьому українським урядом були встановлені більш чіткі та жорсткі правила функціонування іноземних банків у банківському секторі країни. Зокрема, у 1994 р. НБУ приймає рішення про заборону створення філій іноземних банків на території України, що значно зменшило інтерес ненадійних, спекулятивних банків до української банківської системи.

Але у 1994–1995 рр. на фінансовому ринку України все ж таки почали працювати іноземні банки та їх представництва, офіційно всього їх було зареєстровано лише 12. І з'явився також один банк зі 100% іноземним капіталом. (див. табл. 1) Таблицю складено за даними [11, 81; 12, 66].

Зауважимо, що у той час експансія іноземних фінансових установ до банківської системи України відбувалася двома основними шляхами: 1) відкриття нових банків, а в перспективі і дочірніх філій, тобто початок діяльності банку практично з нуля; 2) купівля і розвиток існуючих українських банків. Так, наприклад, у 1994 р. французький банк «Calyon» створив в Україні свій дочірній банк з подальшим придбанням у 2005 р. українського Індустріально-експортного банку. А у 1995 р. розпочав свою діяльність в Україні дочірній банк ING (Україна, Голландія).

Другий етап (1996–1998 рр.) характеризувався лібералізацією умов входження іноземних інвесторів на фінансовий ринок України. Особливістю цього періоду було зниження

темлів інфляції, поступове економічне зростання, загалом сприятлива макроекономічна ситуація, що спричинило приплив іноземного банківського капіталу в Україну. Як наслідок кількість банків за участю іноземного капіталу в Україні збільшилась з 12 до 28 у 1998 р., а зі 100% іноземним капіталом з 1 до 9 (див. табл. 1). Так, наприклад, у 1997 р. було створено дочірній банк – ХФБ Україна (Австрія-Італія), а у 1998 р. дочірній банк – Сітібанк Україна (США). У 1997 р. італійський банк «Unicredit» створив в Україні свій дочірній банк з подальшим придбанням у 2007 р. українського Укрсоцбанку, а у 1998 р. австрійський «Raiffeisen Centrale» заснував свій дочірній банк з подальшим придбанням у 2005 р. українського банку «Аваль».

Але іноземні банки і в другій половині 1990-х років не надавали повного спектру якісних банківських послуг, а скоріше займалися лише спекулятивною діяльністю. Так, основною метою приходу в Україну частини іноземних банків було інвестування в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Після зниження ставок за ОВДП та зниження обсягів спекулятивних прибутків від таких операцій такі банки як, наприклад, «Кредіт Свісс Фьорст Бостон Україна» та «Сосьєте Женераль Україна» згорнули свою діяльність на українському фінансовому ринку.

Зазначимо, що протягом другого етапу більшість іноземних банків створювались і для підтримки зовнішньоторговельних операцій компаній своїх країн на українському ринку, але фінансова криза 1998 р. призвела до відтоку з України іноземного банківського капіталу.

На третьому етапі (1999–2005 рр.) спостерігалася певна стабілізація діяльності банків

Таблиця 1

Іноземний капітал у банківській системі України (1993–2005 рр.)

Показники	1993	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2004	2005
Кількість банків за реєстром (на кінець періоду)	211	230	229	227	214	203	195	189	182	182	186
Кількість банків за участю іноземного капіталу	–	12	14	22	28	30	31	21	20	19	23
у т. ч. зі 100% іноземним капіталом	–	1	2	6	9	8	7	6	7	7	9
Частка іноземних банків (у %)	–	5,2	6,1	9,7	13,1	14,8	15,9	11,1	11,0	10,4	12,4

з іноземним капіталом на фінансовому ринку України. Але треба зауважити, що фінансова криза 1998 р. зменшила інтерес іноземних інвесторів до банківського сектору України. До того ж в Україні спостерігалися політико-правова нестабільність, низька платоспроможність населення і несприятливий інвестиційний клімат. Але вже на початку 2000 р. зростає інтерес до української банківської системи з боку російських банків. Так, у 2001 р. після Альфа-банку (Україна) на вітчизняний ринок банківських послуг увійшов банк із російським капіталом «НРБ-Україна», а у 2002 р. «Петрокоммерцбанк» (Росія) придбав український банк «Авіатек», який був перейменований на «Петрокоммерц-Україна» [7, 18].

Зазначимо, що з початку входження в український ринок російські банки ставили за мету обслуговування експортно-імпортних фінансових потоків своїх клієнтів та здійснення інвестицій. Потім активізувались операції поглинання українських банків і захоплення в такий спосіб фінансового ринку України. Так, наприклад, у 2005 р. банком ВТБ (Росія) було викуплено 98% акцій АКБ «Мрія». Цей банк мав потужну, розгалужену мережу філій та відділень у різних регіонах України, що значно спрощувало процес захоплення українського фінансового ринку [4, 98–99].

На третьому етапі банківська система України була відкрита для входження іноземного капіталу. Всі банки незалежно від походження капіталу працювали в одному правовому полі, підлягали нагляду і контролю на загальних умовах. Входження іноземного капіталу в Україну регулювалося такими нормативними документами, як закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», положенням «Про порядок іноземного інвестування в Україну» тощо. Нормативно-правовою базою передбачалося, що в Україні можуть створюватися дочірні банки зі 100% іноземним капіталом, з частковою участю іноземних інвесторів, а також представництва іноземних банків. Але відповідно до ст. 24 Закону України «Про банки і банківську діяльність» іноземні банки мали право відкривати представництва на території України лише за певних умов [10].

Варто зазначити, що Асоціація українських банків (АУБ) здійснювала свій моніторинг проектів законів, змін до законів із залученням до цієї роботи юристів комерційних банків. Створення сприятливого для розвитку банківської системи середовища потребувала удосконалення законодавчої бази, постійного співробітництва АУБ з Урядом, Національним банком, комітетами Верховної Ради України. Одним з основних завдань, поставлених VIII з'їздом АУБ, була участь Асоціації українських банків в підготовці нової редакції Закону «Про банки і банківську діяльність».

АУБ був розглянутий підготовлений НБУ проект змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» в частині надання іноземним банкам права на створення філій на території України. На думку банківської спільноти, за існуючого невисокого рейтингу України надання іноземним банкам права на створення філій було передчасним і могло призвести до підвищення ризиків банківської діяльності. Позиція банків з цього питання була заявлена Президентом АУБ на засіданні Ради НБУ, обґрунтовані зауваження до законопроекту були передані до Правління Національного банку [8].

Варто зазначити, що на третьому етапі продовжувалася модернізація банківської системи України, макроекономічна стабілізація та очищення банківської системи від спекулятивних інвесторів. Так, у 2004 р. кількість банків з іноземним капіталом скоротилася з 30 до 19, серед них банків зі 100% іноземним капіталом – з 9 до 7 (див. табл. 1).

Таким чином, на 01.01.2005 р. в Україні функціонувало 19 банків з іноземним капіталом, 7 з яких мали стовідсотковий іноземний капітал – це АКБ «Райффайзенбанк Україна» (Австрія), «Сітібанк Україна» (США), АБ «Креді Свісс Фьорст Бостон Україна» (Швейцарія), «Креді Ліоне Україна» (Франція), «Банк Пекао Україна» (Польща), «ІНГ Банк Україна» (Нідерланди), АКБ «ХФБ Банк Україна» (Австрія). Крім того, в Україні діяли банки, акціонерний капітал яких не був на всі 100% сформований нерезидентами, але всі вони були іноземними банківськими групами – це АТ «Кредит Банк Україна» (Польща), «НРБ Україна» (Росія), ЗАТ «Альфа-банк Україна» (Росія) та «Банк Петрокоммерц-Україна» (Росія).

Перелік та кількість банків за участю іноземного капіталу у 2005 р. не може вважатися повним, оскільки у той час деякі банки не мали наміру відкривати комерційну таємницю та повідомляти, інтереси якої країни були представлені у конкретному банку. Зауважимо, що банки зі 100% іноземним капіталом – це були тільки банки Західної Європи, США або банки, які були засновані міжнародними фінансово-кредитними установами. В свою чергу, російські банки надавали перевагу частковій участі та купували частки або акції українських банків із подальшою зміною назви банку.

Основні сфери, де активно працювали банки з іноземним капіталом – це обслуговування великих корпоративних клієнтів, у тому числі українських підрозділів західних компаній та фінансування експортоорієнтованих клієнтів. Наприклад, АБ «Креді Свісс Фьорст Бостон Україна» отримав статус урядового агента з виконання приватизації обленерго. Банки, що належали російським фінансово-промисловим групам, основну увагу зосередили на підтримці бізнес інтересів своїх груп. Треба також зауважити, що до 2003 р. банки з іноземним капіталом не дуже цікавилися роздрібним банківським бізнесом. Але у 2004 р. одразу кілька банків заявили про свій вихід на ринок роздрібних банківських послуг і навіть у сегмент операцій з населенням. Отже, іноземні банки активно розпочали реалізацію стратегії розширення своїх регіональних філійних мереж.

Що стосується особливостей географічного розташування філій та відділень банків з іноземним капіталом, то воно було зумовлено економічною привабливістю регіонів – це Київ, Дніпропетровськ, Донецьк, Харків, Запоріжжя. Саме в цих регіонах вироблялося близько двох третин ВВП країни і працювали великі підприємства [15, 102].

За даними НБУ на 01.01.2006 р., найбільші частки в загальній сумі іноземного банківського капіталу, що працював в Україні, належали інвесторам з Австрії (21,2%), Росії (18,4%), Польщі (8,8%) та Нідерландів (8,3%) [14, 81]. З-поміж інших інтерес до українських фінансових ринків виявляли такі країни, як Франція, Німеччина, Італія, Швейцарія, Великобри-

танія та інші. Взагалі, іноземний банківський капітал в Україні був представлений 16 країнами. Серед іноземних інвесторів, що інвестували капітал у банківську систему України були дві міжнародні фінансові організації; 39 компаній, фірм, товариств тощо; 19 банків та три фізичні особи [3]. Треба зауважити, що загальна частка іноземного банківського капіталу різних країн у сукупному капіталі української банківської системи постійно зростала.

Так, у 2005 р. кількість банків за участю іноземного капіталу в Україні зросла до 23, з них зі 100% іноземним капіталом – до 9 (див. табл. 1). Цей час був початком періоду активного розвитку банківського сектору, що характеризувався значним зростанням обсягів операцій щодо купівлі українських банків і відкриттям іноземними банками своїх представництв; розширенням діяльності іноземних банків з обслуговування населення. Таким чином, починаючи з 2005 р. ці банки почали переорієнтовуватися на роздрібний ринок, зокрема на споживче та іпотечне кредитування населення [9, 55].

Зауважимо, що орієнтація на роздрібний банківський ринок була пов'язана зі стабілізацією макроекономічних показників України, покращенням інвестиційного клімату, зростанням реальних доходів населення. Особливого розмаху зазначені процеси набули у 2005 р., коли сума лише публічних угод щодо злиття та поглинань у банківському секторі України склала 1,6 млрд. дол. США в основному за рахунок купівлі іноземними інвесторами таких системних банків, як «Аваль» та «УкрСиббанк» [2, 138].

Зазначимо, що банки з іноземним капіталом демонстрували за багатьма ознаками вищу конкурентоспроможність порівняно з вітчизняними, були більш надійними та ефективними. Але існували і певні ризики, пов'язані з активізацією припливу іноземного капіталу в банківський сектор України.

По-перше, це був ризик нав'язування моделі залежного розвитку. Так, на думку фахівців у 1999–2005 рр. цілі діяльності банків з іноземним капіталом не збігалися з економічними та соціальними пріоритетами України. По-друге, це був ризик приходу в Україну спекулятивного банківського капіталу, тобто

банків з ненадійною репутацією, основна діяльність яких була пов'язана з відмиванням «брудних» грошей та фінансуванням злочинних угруповань. По-третє, це був ризик неконтрольованого відпливу капіталу з України, що ускладнював реалізацію грошово-кредитної політики. По-четверте, це був ризик для економічної безпеки держави внаслідок активного скуповування українських банків російськими державними банками.

Загалом у 1999–2005 рр. домінуючими тенденціями залишалися поступове перетворення банківського сектору України у високодохідний сегмент для іноземного капіталу та його захоплення як платформи для подальшого розгортання бізнесу [14, 83].

Отже, в досліджуваний період існували як позитивні, так і негативні наслідки діяльності банків з іноземним капіталом в банківській системі України.

З одного боку, діяльність банків з іноземним капіталом: 1) надавала поштовх розвитку конкуренції в банківській сфері та прискорювала процес реформування банківського сектору; 2) посилювала дієвість національної банківської системи як засобу розподілу інвестиційних ресурсів; 3) позитивно впливала на економіку України, поширювала спектр банківських послуг та їх якість; 4) сприяла підвищенню довіри до банківської системи з боку населення і підприємств; 5) збільшувала обсяги кредитних ресурсів та посилювала стабільність їх джерел; 6) сприяла підвищенню кваліфікаційного рівня банківських працівників та створенню нових робочих місць [6, 43].

Разом з тим, діяльність банків з іноземним капіталом: 1) створювала додаткові ризики, а саме – ризик банкрутства материнського банку, ризик залежного розвитку, політичний ризик; 2) нав'язувала модель деформованого розвитку; 3) послаблювала позиції ще недостатньо розвинутої банківської системи України; 4) стимулювала неконтрольований відплив капіталу з країни та погіршення конкурентоспроможності українських банків [13, 89].

До того ж, в перехідний до ринку період деякі банки з іноземним капіталом іноді проводили лише спекулятивну діяльність, не надаючи повний спектр якісних банківських послуг.

Отже, збільшення кількості банків з іноземним капіталом мало в цілому більше позитивних наслідків, сприяло поглибленню економічної інтеграції України з розвинутими країнами. Співвідношення позитивних і негативних моментів залежало від форми присутності іноземного банківського капіталу та досконалості законодавства України у частині визначення інструментів контролю за діяльністю таких банків.

Таким чином, підводячи підсумки, ми схильні стверджувати, що:

1. Проникнення іноземного капіталу в банківську систему України в перехідний до ринку період було однією із форм прояву процесів глобалізації й міжнародної інтеграції у сфері фінансових відносин між державами.

2. В перехідний до ринку період експансія іноземного капіталу в банківський сектор України мала об'єктивні передумови як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, а саме – перенасиченість фінансовими ресурсами ринків розвинених країн світу, завершення розподілу ринків банківських послуг у Східній Європі.

3. Входження іноземного капіталу у банківську сферу України наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. посилилось, але його не можна оцінювати як значне. Основними причинами цього була недостатня привабливість банківського сектору як об'єкта для іноземних інвестицій, висока ризикованість здійснення банківських операцій, політична нестабільність, недосконалість банківського законодавства, присутність тіньових схем.

4. Іноземний капітал в цілому позитивно впливав на розвиток банківської системи України, зокрема через механізми міжбанківської конкуренції, створення якісно нового фінансового-економічного середовища. Але присутність іноземного капіталу мала й низку негативних моментів. В основній своїй масі цілі й особливості діяльності банків з іноземним капіталом в Україні не збігалися з національними економічними інтересами, а були підпорядковані стратегіям діяльності материнських компаній.

Отже, зупинити процеси глобалізації у фінансовій сфері не можливо, але необхідно керувати ними в інтересах розвитку національної

економіки. Управління цими процесами набуває особливої актуальності на нинішньому етапі розвитку країни в умовах підписання угоди про асоціацію України з ЄС та вступу в дію угоди про зону вільної торгівлі з Європейським Союзом.

Список використаних джерел

1. Вплив глобалізації на розвиток банківської системи України : монографія / за ред. проф. Л. В. Кузнецової. — Одеса : Атлант, 2011. — 517 с.
2. Гарбар Ж. В. Особливості залучення іноземного капіталу в банківську систему України / Ж. В. Гарбар // Вісник Київського торговельно-економічного університету. — 2013. — № 1. — С. 135—144.
3. Геєць В. М. Іноземний капітал у банківській системі України [Електронний ресурс] / В. М. Геєць // Дзеркало тижня. — 2006. — № 26. — Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/inozemniy_kapital_u_bankivskiy_sistemi_ukrayini.html.
4. Козоріз М. А. Методологічні засади дослідження впливу іноземного капіталу на розвиток банківської системи України / М. А. Козоріз // Фінанси України. — 2007. — № 11. — С. 95—102.
5. Корнилюк Р. В. Іноземні банки в Україні : вплив та регулювання : монографія / Р. В. Корнилюк, І. Б. Івасів, О. М. Дяба. — К. : КНЕУ, 2012. — 234 с.
6. Міщенко В. Роль іноземного капіталу в банківському секторі країни / В. Міщенко, Р. Набок // Вісник НБУ. — 2005. — № 11. — С. 38—44.
7. Онищенко В. Регулювання іноземного капіталу в банківській системі : зарубіжний досвід та імплементація його в Україні / В. Онищенко, С. Манжос // Вісник НБУ. — 2013. — № 11. — С. 16—21.
8. Офіційний сайт АУБ. Робота АУБ з удосконалення законодавства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_archive_docs&ct=159&txt_id=822&Itemid=111.
9. Прімерова О. К. Оцінка участі іноземного капіталу у банківській системі України / О. К. Прімерова // Статистика України. — 2008. — № 4. — С. 54—58.
10. Про банки і банківську діяльність : закон України від 7 грудня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 5—6. — Ст. 30.
11. Статистичний щорічник України за 2002 рік / за ред. О. Г. Осауленка ; відп. за вип. В. А. Головка. — К. : Консультант, 2003. — 663 с.
12. Статистичний щорічник України за 2006 рік / за ред. О. Г. Осауленка ; відп. за вип. П. П. Забродський. — К. : Консультант, 2007. — 552 с.
13. Чуб О. О. Становлення та розвиток банківської системи України в контексті присутності іноземного капіталу / О. О. Чуб // Банківська справа. — 2008. — № 6. — С. 81—89.
14. Шелудько Н. М. Іноземний капітал у банківському секторі України : проблеми і наслідки / Н. М. Шелудько // Фінанси України. — 2006. — № 7. — С. 79—86.
15. Шелудько Н. М. Іноземний капітал у банківському секторі України: тенденції, проблеми, перспективи / Н. М. Шелудько // Фінанси України. — 2004. — № 12. — С. 100—107.

SERGIJ ALEKSIEIEV

Kramatorsk

THE FOREIGN CAPITAL IN THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE IN 1991–2005: HISTORICAL CONTEXT

Carrying out of economic reforms during a transition period and development of a banking system of market type occurred in Ukraine in the conditions of world globalization and the international integration. Entry of the foreign capital into the domestic financial market became consequences of influence of these processes. The article examines basic socio-economic, political, legal and other pre-conditions and factors which influenced the process of entry of the foreign capital into a banking system of Ukraine in 1991–2005. Basic stages, reasons, purposes, tendencies and consequences of penetration of the foreign capital to the bank sphere of Ukraine are analyzed from the historical point of view. The main problems of government control and legal regulation of the foreign capital in a banking system are considered. The conclusions underline that entry of the foreign capital into a banking system was characterized by contradictory tendencies: deepening of economic integration of Ukraine with the developed countries, development of the competition in the bank sphere, increase in volumes of credit resources. At the same time, the purposes and features of activity of banks with the foreign capital in Ukraine not always coincided with national economic interests.

Key words: Ukraine, transitional period, market reforms, globalization, banking system, foreign capital, banking legislation.

СЕРГЕЙ АЛЕКСЕЕВ

г. Краматорск

ИНОСТРАННЫЙ КАПИТАЛ В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ В 1991–2005 гг. : ИСТОРИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ

Проведение экономических реформ в переходный период и развитие банковской системы рыночного типа происходили в Украине в условиях мировой глобализации и международной интеграции. Последствиями влияния этих процессов стало вхождение иностранного капитала в отечественный финансовый рынок. В статье рассмотрены основные социально-экономические, политические,

правовые и другие предпосылки и факторы, которые влияли на процесс вхождения иностранного капитала в банковскую систему Украины в 1991–2005 гг. С исторической точки зрения проанализированы основные этапы, причины, цели, тенденции и последствия проникновения иностранного капитала в банковскую сферу Украины. Рассмотрены основные проблемы государственного нормативно-правового регулирования иностранного капитала в банковской системе. В выводах подчеркнута, что вхождение иностранного капитала в банковскую систему характеризовалось противоречивыми тенденциями: углублением экономической интеграции Украины с развитыми странами, развитием конкуренции в банковской сфере, увеличением объёмов кредитных ресурсов. Вместе с тем, цели и особенности деятельности банков с иностранным капиталом в Украине не всегда совпадали с национальными экономическими интересами.

Ключевые слова: Украина, переходный период, рыночные реформы, глобализация, банковская система, иностранный капитал, банковское законодательство.

Стаття надійшла до редколегії 30.03.2016

УДК 373.5«1939/1941»(477.82):(091)

ОЛЬГА ГАЛАН

м. Луцьк

galan83@rambler.ru

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА НА ВОЛИНІ В 1939–1941 РОКАХ: ЗАСНУВАННЯ СЕРЕДНІХ СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття присвячена дослідженню педагогічної освіти Волині у період становлення радянської влади. Проаналізовано основні причини створення педагогічних навчальних закладів. Висвітлено проблеми створення та становлення середніх спеціальних навчальних закладів в період з 1939–1941 рр. Описано основні засади організації навчального процесу в педшколах Волині в Луцьку, Любешові, Володимир-Волинському.

Ключові слова: педагогічна освіта, система освіти педшкола, середньо-спеціальний навчальний заклад, радянська освіта.

З приходом на західноукраїнські землі нової влади у 1939 р., ситуація в галузі освіти кардинально змінюється. У Волинській області різко збільшується кількість шкіл. Освітня політика СРСР передбачає залучення до роботи великої кількості педагогічних кадрів. І тому актуальним є відкриття середніх спеціальних навчальних закладів, що будуть готувати вчителів. Історія створення навчальних закладів в 1939–1940 рр. тісно пов'язана з подіями того часу, що дає змогу проаналізувати вплив радянської ідеології на середньо-спеціальну педагогічну освіту і її становлення.

До питання становлення системи педагогічної освіти та середньо-спеціальних навчальних закладів на Волині в 1939–1941 рр. зверталася низка авторів – Б. Ярош, О. Завадська, О. Павлович. Окремі аспекти цієї проблеми

можна знайти в статтях І. Сушика. Однак розглядаючи питання освіти, зокрема заснування навчальних закладів, автори обмежуються наведенням кількісних показників, матеріально-технічним забезпеченням.

Вдалою спробою вивчення окремих проблем історії Волині у 1939–1941 рр. з об'єктивних наукових позицій можна вважати працю М. Кучерепи та В. Вісина [7]. Автори аналізують матеріал з історії освіти Волинської області в зазначений період.

У бібліотеках освітніх закладів, а саме педагогічних коледжів Волинської області, раніше – педучилищах, існує низка джерел із вивчення історії начальних закладів. Проте вони мають, здебільшого, описовий характер. Часто створені в період утвердження радянської освіти, носять дещо заполітизований та тенденційний характер.